

Kendi Kendine Meme Muayenesi Eğitiminin Öğrenci Hemşirelerin Bilgi ve Uygulamalarına Etkisi: Deneysel Çalışma

The Effect of Breast Self-Examination Education on the Knowledge and Practices of Student Nurses: Experimental Study

^{1b} Hamide ŞİŞMAN^a, ^{1b} Sevban ARSLAN^b, ^{1b} Esmâ GÖKÇE^c, ^{1b} Refiye AKPOLAT^a,
^{1b} Dudu ALPTEKİN^a, ^{1b} Derya GEZER^c

^aÇukurova Üniversitesi Abdi Sütücü Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakım Programı, Adana, Türkiye

^bÇukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği ABD, Adana, Türkiye

^cÇukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adana, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu araştırma Sağlık Bilimleri Fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören kız öğrencilerin Kendi Kendine Meme Muayenesi (KKMM) konusunda bilgi ve uygulama düzeylerini belirlemek, gerekli eğitimi vermek, bilgi ve uygulama düzeylerini arttırmak amacıyla tasarlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma 15 Şubat 2019-15 Mayıs 2019 tarihleri arasında, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel bir modele göre Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü 4. sınıfta öğrenim gören 143 kız öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere araştırmanın amacı açıklanıp onamları alındıktan sonra konu ile ilgili bilgi ve uygulama düzeyleri ölçülmüştür. Araştırmacı tarafından PowerPoint sunumu ve meme protezi kullanılarak uygulamalı olarak verilen eğitimin ardından öğrencilerin bilgi düzeyleri tekrar ölçülmüş ve öğrencilere araştırmacı tarafından hazırlanan KKMM broşürü verilmiştir. Çalışmaya alınan öğrenci hemşirelerin bir ay sonra KKMM uygulama durumları ve bilgi düzeyleri tekrar ölçülmüştür. **Bulgular:** Hemşirelik öğrencilerinin KKMM bilgi düzeyleri, eğitim öncesi düzeyleri ile eğitimden hemen sonra ve bir ay sonra tespit edilen düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (sırasıyla $\chi^2=187,009$; $p<0,01$, $p<0,01$). Ayrıca KKMM konusunda uygulama düzeyleri ve her ay düzenli uygulama düzeylerinde, eğitim öncesi ile eğitimden bir ay sonraki durum arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. **Sonuç:** Kendi kendine meme muayenesi eğitimi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü 4. sınıf öğrenci hemşirelerin bilgi ve uygulama düzeyleri üzerinde etkili bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kendi kendine meme muayenesi; erken tanı; hemşirelik öğrencileri; kadın sağlığı

ABSTRACT Objective: This research was designed to determine the knowledge and practice levels of 4th-grade Faculty of Health Sciences Department of Nursing students on the Breast Self Examination (BSE), to provide the necessary education, and to increase their knowledge and practice levels. **Material and Methods:** The research was carried out between February 15, 2019, and May 15, 2019, according to a quasi-experimental model with the pretest-posttest control group, with 143 female students studying in the 4th grade of the Faculty of Health Sciences Department of Nursing. After the purpose of the research was explained to the students and their consent was obtained, their knowledge and application levels were measured. After the practical training given by the researcher using a PowerPoint presentation and breast prosthesis, the knowledge levels of the students were re-measured and a BSE brochure prepared by the researcher was given to the students. One month later, the BSE practice status and knowledge levels of the student nurses included in the study were re-measured. **Results:** A statistically significant difference was found between the BSE knowledge levels of nursing students, their levels before education, and those detected immediately after and one month after education ($\chi^2=187,009$; $p<0,01$, $p<0,01$, respectively). In addition, a statistically significant difference was found between the levels of practice in BSE and the level of regular practice every month, between the situation before the training and one month after the training. **Conclusion:** Breast self-examination training was found to be effective on the knowledge and practice levels of the 4th-year student nurses of the Faculty of Health Sciences Department of Nursing.

Keywords: Breast self examination; early diagnosis; nursing students; women's health

Dünyada ve Türkiye’de önemli bir halk sağlığı sorunu olan meme kanseri, kadınlarda en fazla görülen kanser türüdür.^{1,2} Meme kanseri, kadınlarda tüm kanser ölümlerinin yaklaşık %15’inden sorumludur.

Dünya Sağlık Örgütü 2018 verilerine göre her yıl 2,1 milyon kadının meme kanserine yakalandığı ve 627.000 kadının meme kanserinden öldüğü tahmin edilmektedir.³ Risk azaltma stratejilerinin uygulan-

Correspondence: Hamide ŞİŞMAN

Çukurova Üniversitesi Abdi Sütücü Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakım Programı, Adana, Türkiye

E-mail: hamide.sisman@hotmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 12 Jul 2021

Received in revised form: 28 Sep 2021

Accepted: 05 Oct 2021

Available online: 11 Oct 2021

2146-8893 / Copyright © 2022 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

masına rağmen bu stratejilerin, orta ve düşük gelirli ülkelerde çok etkili olmadığı görülmektedir.⁴

Meme kanserinin önemi, görülme sıklığının fazla olması, erken evrede tespit edilme ve buna bağlı tedavi şansının olması gibi etkenlere bağlı olarak giderek artmaktadır.^{5,6} Meme kanserinde ortaya çıkan belirtilerin, genellikle kadınlar tarafından giyinme veya banyo sırasında fark edildiği bildirildiğinden, meme kanserinin belirtileri ve bulguları hakkında kadınların bilgi sahibi olmaları, memelerindeki değişiklikleri fark etmeleri ve hemen sağlık profesyoneline başvurmaları açısından önemlidir.^{7,8} Kendi kendine meme muayenesinin (KKMM) tarama aracı olarak kullanılmadığı alanlarda, ilerlemiş meme kanseri vakalarını tespit etme olasılığı artmaktadır.⁹ Erken teşhis, bir kadının iyileşme şansını artırmakla kalmaz, aynı zamanda hayatta kalma şansını da olumlu yönde etkiler. Son zamanlarda KKMM, klinik meme muayenesi ve mamografi yöntemleri etkin bir şekilde kullanılmakta; bu uygulama, yaşama şansını artırmaktadır.^{2,3}

Meme kanserinin tanısında KKMM, diğer erken tarama yöntemleri ile karşılaştırıldığında, herhangi bir maliyet veya invaziv girişim içermemesi, uygulamasının kolay olması, zaman almaması ve mahremiyeti koruması yönünden daha üstündür.¹⁰ Kadınların meme kanserinde risk faktörleri ve tarama yöntemleri konusunda bilinçlendirilmesi, KKMM bilgi düzeylerinin belirlenip, maket kullanılarak eğitim verilmesi ve farkındalıklarının artırılması çok önemlidir. Çünkü ülkemizde memedeki kitlenin, büyük oranda kadının kendisi tarafından fark edildiği gerçeği bilinmektedir.¹¹ Ülkemizde gençlerde meme kanseri görülme sıklığının yüksek olması, KKMM uygulamasının ve meme kanseri risklerinin bilinmesinin önemini artırmaktadır.¹² Tüm bu bilgiler ışığında planlanan bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin KKMM konusundaki bilgi ve uygulama düzeylerini belirlemek, gerekli eğitimi vermek, bilgi ve uygulama düzeylerini artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu eğitim, meme kanseri ve erken tanı konusunda hemşirelik öğrencilerinin bilinçlenmesine katkı sağlayarak, hem kendi sağlıklarına hem de toplumdaki kadınların sağlığına olumlu yansımaları olacağı düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMA TARİHİ VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü 4. sınıfta okuyan kız öğrenciler oluşturmuştur. Bu araştırma, ön-test-son-test tek gruplu yarı deneysel modele göre tasarlanmıştır. 15 Şubat-15 Mayıs 2019 tarihleri arasında yapılan çalışmada, örneklem seçmeden tüm popülasyona ulaşmak hedeflenmiştir. Veriler, araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Sosyodemografik özellikler ile uygulama düzeylerinin sorgulandığı bölüm ve KKMM ile ilgili bilgi sorularının olduğu 2 aşamalı anket hazırlanmıştır. Anket formunun her iki kısmı da öğrencilere eğitim öncesi uygulanmıştır. Sonra KKMM ile ilgili bilgileri içeren eğitim hazırlanıp sunulmuştur. Öğrenci hemşirelerin, anlatılan KKMM tekniğini uygulayabilmeleri için meme protezi eğitimde kullanılmıştır. Eğitimin bitiminden hemen sonra anket formunun 2. kısmı tekrar öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Ayrıca son-test uygulaması bitiminde sunulan eğitim ile paralel olarak hazırlanmış KKMM bilgi broşürü dağıtılmıştır. Eğitimden 1 ay sonra aynı öğrencilere anket formu tekrar uygulanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Anket formu, öğrencilerin demografik özellikleri ve uygulama düzeylerinin sorgulandığı bölüm ve KKMM ile ilgili bilgi sorularının olduğu 2 bölümden oluşmaktadır. KKMM konusunda öğrenci hemşirelerin bilgi düzeyini ölçmeye yönelik olarak hazırlanan sorular, broşürde yer alan ve eğitimde öğrencilere verilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır. Demografik özelliklerin sorgulandığı 1. kısımda yaş, menarş yaşı, medeni durum, ailede meme kanseri varlığı, KKMM yapma durumu, KKMM yapıyor ise yapma sıklığı, KKMM yapmanın erken tanı konusunda önemi, KKMM yapmıyorsa yapmama nedeni sorgulanmıştır. KKMM hakkında bilgi düzeyinin sorgulandığı anketin 2. kısmında KKMM yapmaya başlama yaşı, yapılması için uygun zaman, uygulanma sıklığı, yapılırken uygulanması gereken el tekniği, uygulamasının süresi ve KKMM uygulamasında kontrol edilmesi gereken noktaların sorgulandığı toplam 6 sorudan oluşmuştur.

KENDİ KENDİNE MEME MUAYENESİ EĞİTİMİ

Eğitim aşamasında, anket formunun bilgi sorularının tamamını içeren PowerPoint sunusu hazırlanmış ve sunulmuştur. Eğitimin içeriğini; memenin anatomik yapısı, meme kanserinin epidemiyolojisi, klinik özellikleri, risk etkenleri, yayılımı, tanı ve tedavisi, KKMM'nin uygulaması ve önemi konuları oluşturmuştur.¹³ Ayrıca öğrenci hemşirelerin, anlatılan KKMM tekniğini uygulayabilmeleri için meme protezi eğitimde kullanılmıştır Öğrencilerin sunum sonrası meme protezini kullanarak, KKMM uygulama tekniğini uygulamalı olarak tekrar etmeleri sağlanmıştır.^{2,3}

KENDİ KENDİNE MEME MUAYENESİ BİLGİ BROŞÜRÜ

Eğitim broşürünün planlanması sürecinde, eğitimin kalıcılığını ve öğrenci hemşirelerin KKMM yapma sürecini desteklemek amacıyla kaynak taraması yapılarak broşür oluşturulmuştur. KKMM'nin görsellerle anlatıldığı broşürde Ulusal Meme Kanseri Tarama Standartları, KKMM'nin yapılma zamanı, elle muayene edilecek bölgeler, muayene tekniği nasıl olmalı ve ayna karşısında muayene yöntemleri yer almaktadır.^{3,13,14} Eğitim sonrası son-test bitiminden sonra her öğrenciye birer adet KKMM broşürü verilmiştir.

ETİK YÖNÜ

Araştırmaya başlanmadan önce Sağlık Bilimleri Fakültesinden izin alınmış ve gönüllülük ilkesine göre hareket edilmiştir. Araştırmanın yürütülmesi için Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan etik kurul onayı (karar no: 85, tarih: 1.2.2019) alınmıştır. Katılımcılara, araştırmanın amacı anlatılmış ve sözlü/yazılı onamları alındıktan sonra araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak doldurulmuştur. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

VERİ ANALİZİ

Araştırma verileri, SPSS 24 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyodemografik özelliklerin analizinde yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ka-

tılımcıların KKMM eğitimi öncesi ve sonrası doğru cevaplarını ve eğitimin öğrencilerin doğru sayı ortalamasına etkisini değerlendirmek için Friedman testi kullanılmıştır. Öğrencilerin eğitim öncesi ve sonrası KKMM uygulama durumları arasındaki uyumu incelemek için kapa uyum katsayısı kullanılmıştır. Sonuçlar, %95 güven aralığında ve anlamlılık $p < 0,5$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bu araştırma, hemşirelik bölümü 4. sınıfta öğrenim gören kız öğrenciler (n=143) ile yürütülmüştür. Öğrencilerin yaş ortalaması $22,39 \pm 1,76$ olup, menarş yaş ortalaması $13,11 \pm 1,21$ bulunmuştur. Öğrenci hemşirelerin %93,7'si bekâr, %3,5'ü çocuk sahibi idi. Yüzde 4,2'sinin fibrokistik meme hastalığına sahip olduğu, %14'ünün meme kanseri tanısına sahip akrabası olduğu ve %50 oranında meme kanserine sahip akrabasının teyze olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenci hemşirelerin tamamı, KKMM eğitimini lisans eğitiminden aldıklarını bildirmiştir. Eğitim öncesi KKMM uyguladığını söyleyen 103 öğrencinin 17'si her ay düzenli KKMM uygulamaktaydı. Meme kanserinin erken teşhisi açısından KKMM'nin meme kanserinin erken tanısı açısından önemi sorgulandığında, öğrenci hemşirelerin %95,8'i çok önemli olduğunu düşündüğünü belirtmiştir (Tablo 1).

Öğrenci hemşirelerin KKMM uygulama oranı eğitim öncesi %72 iken, eğitimden 1 ay sonra %82,5'e; KKMM uygulayan öğrenciler arasında her ay düzenli uygulama oranı eğitim öncesi %17,5 iken, eğitimden 1 ay sonra düzenli her ay uygulama oranı %40,5'e yükselmiştir (Tablo 2). Öğrenci hemşirelerin eğitim öncesi KKMM yapma durumu ile 1 ay sonra KKMM yapma durumunun arasında, orta derecede uyum tespit edilmiştir (kappa=0,460) (Tablo 3).

Normal dağılıma sahip olmayan verilerdeki 3 veya daha fazla bağımlı grubun ölçüm değerlerini karşılaştırmak için Friedman testi uygulanmıştır. Eğitim öncesi, eğitimin hemen sonrası ve 1 ay sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre doğru cevap sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($\chi^2=187,009$; $p=0,000$). Hangi grubun anlamlı farklılığa neden olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltilmiş ikili karşılaştırmalar so-

nucunda; eğitim öncesi doğru cevap sayısı ile eğitim sonrası ve eğitimden 1 ay sonraki doğru cevap sayısı

TABLO 1: Katılımcıların özellikleri (n=143).

Değişkenler	n	%
Medeni durum		
Evli	9	6,3
Bekâr	134	93,7
Çocuk		
Var	5	3,5
Yok	138	96,5
Meme hastalığı		
Var	6	4,2
Yok	137	95,8
Ailede meme kanseri varlığı		
Var	20	14
Yok	123	86
Ailede meme kanseri kim?		
Anne	9	40,9
Teyze	11	50
Anneanne	2	9,1
Daha önce KKMM eğitimi alma durumu		
Evet	143	100
KKMM eğitim kaynağı		
Lisans eğitimi	143	100
Erken tanıda KKMM ne kadar önemli		
Çok önemli	137	95,8
Orta derecede önemli	6	4,2
Eğitim öncesi KKMM uygulama durumu		
Evet	103	72
Hayır	40	28
Eğitim öncesi KKMM uygulama sıklığı		
Ara sıra	85	82,5
Her ay	18	17,5

KKMM: Kendi kendine meme muayenesi.

TABLO 2: Eğitim öncesi/bir ay sonrası öğrencilerin KKMM uygulama durumlarının incelenmesi (n=143).

KKMM	Eğitim öncesi		Eğitimden 1 ay sonra	
	n	%	n	%
Uygulama durumu				
Evet	103	72	85	82,5
Hayır	40	28	18	17,5
Uygulama sıklığı				
Ara sıra	85	82,5	75	59,5
Her ay	18	17,5	51	40,5

KKMM: Kendi kendine meme muayenesi.

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup; eğitimden hemen sonra ve 1 ay sonra yapılan değerlendirme sonucunda doğru cevap sayısı, eğitim öncesi doğru cevap sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 4).

TARTIŞMA

Erken tanı uygulamaları sayesinde önlenabilir kanserlerden biri olan meme kanseri konusunda ebe ve hemşireler kadınlara destek olabilirler. Kadınların sağlıklı yaşam şekli ve gerekli olan muayeneler konusunda bilinçlenmeleri ve uygulamalarını sağlamak için hem tarama programlarına katılarak hem de sağlık eğitimi yaparak katkı sağlayabilirler. Bunu sağlamak için ebe ve hemşirelerin öncelikle bu konudaki eğitim programlarını takip etmeleri ve katılmaları gerekir. Bu mesleki bilgilerinin güncelliğinin ve doğruluğunun devamlılığı ve topluma yansımalarının olumlu olması açısından önemlidir.¹⁵ Bu konuda literatür incelendiğinde Karaca ve Koyucu tarafından yürütülen sağlık hizmeti öğrencilerinin meme kanseri konusunda bilgi düzeylerinin değerlendirildiği çalışmada, öğrencilerin %74,4'ü meme kanseri ve KKMM konusunda bilgisinin olduğunu, bilgi sahibi olan öğrencilerin %39,3'ü bu bilgiyi televizyon, radyo, gazete ve dergilerden aldıklarını belirtmişlerdir.¹² Bu çalışmanın yanı sıra KKMM ve meme kanseri konusunda bilgi sahibi olan öğrencilerin sayısının çok az olduğunu bildiren çalışmalar da bulunmaktadır.^{16,17} Aydoğdu ve Karapelit tarafından ebellek öğrencileri ile yürütülen çalışmada da meme kanseri konusunda öğrencilerin %77,42'si, KKMM konusunda ise öğrencilerin %76,34'ü bilgi sahibi olduğunu bildirmişlerdir.¹¹ Bu çalışmada ise öğrencilerin tamamının, KKMM konusunda bilgi sahibi oldukları ve bu bilgiyi lisans eğitimleri çerçevesinde aldıkları belirlenmiştir. KKMM hakkında bilgi alma durumları açısından, diğer çalışmalarda bilgi sahibi olanların da önemli kısmının lisans eğitimleri dışında, bilginin doğruluğunun kesin olmadığı farklı kaynaklardan eğitim aldıkları görülmektedir. Çalışmamızda olduğu gibi hemşirelik öğrencilerinin eğitim müfredatları çerçevesinde bu eğitimi almış olmaları, bilginin doğruluğu ve standardizasyonu açısından olumlu bir veri olduğu düşünülmüştür.

TABLO 3: Öğrencilerin eğitim öncesi/bir ay sonra KKMM yapma durumu arasındaki uyumun incelenmesi (n=143).

Eğitim öncesi KKMM uygulama durumu	Evet		Hayır		İstatistiksel analiz* Olasılık
	n	%	n	%	
Eğitimden 1 ay sonra					
Evet	103	99,0	24	61,5	Kappa=0,460
Hayır	1	1,0	15	38,5	0,000

*Kappa uyum katsayısı kullanılmıştır.

TABLO 4: Doğru cevap sayılarının süreçlere göre karşılaştırılması.

Süreç (n=143)	X±SS	Doğru cevap sayısı		İstatistiksel analiz* Olasılık
		Median (Minimum-Maksimum)		
Eğitim öncesi (1)	3,11±1,22	3,0 (1,0-5,0)		$\chi^2=187,009$
Eğitim sonrası (2)	4,62±0,96	5,0 (1,0-5,0)		p=0,000
1 ay sonrası (3)	4,58±0,59	5,0 (3,0-5,0)		(1-2,3)

*Normal dağılıma sahip olmayan verilerde 3 veya daha fazla bağımlı grubun ölçüm değerleriyle karşılaştırılmasında "Friedman" test (χ^2 -tablo değeri) istatistikleri kullanılmıştır; SS: Standart sapma.

Hemşirelerin, bir sağlık profesyoneli olarak kanserden korunma ve tarama programlarının yürütülmesinde, kadınlar açısından kolay ulaşılabilir oldukları için öncelikle kendilerinin bu konunun önemine inanmaları gereklidir. Kadın sağlık çalışanları ile yapılan bir çalışmada, KKMM bilgisi ve uygulama düzeyi incelendiğinde, çalışanların %86,8'i KKMM'yi uygulamayı bildiğini bildirirken, sadece %19,7'si KKMM'yi düzenli olarak uyguladığını ifade etmiştir.¹⁸ Hübek Akarsu ve Yüzer Alsac 219 hemşirelik öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %49,3'ünün KKMM bilmesine rağmen düzenli uygulama oranının %12,1 olduğunu bildirirken, öğrenci ebelerin yarısının KKMM yaptığı bildiren bir çalışma da mevcuttur.^{12,18} Yılmaz ve ark. tıp öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarında, öğrencilerin %57,1'i KKMM uygulamadıklarını bildirirken; KKMM konusunda eğitim almalarına rağmen uygulama düzeylerinin düşük olmasının nedenleri sorguladığında %17,9'u KKMM uygulamasını bilmediğini, %16,5'i ise yapmama nedeni olarak herhangi bir şikâyetinin olmamasını bildirmiştir.¹⁹ Aydoğdu ve Karapelit'in çalışmalarında, KKMM yapmayan öğrencilere yapmama nedenleri sorulduğunda, unuttuklarını, zamanlarının olmadığını, risk taşıdıklarına inanmadıklarını, KKMM yapmayı bilmediklerini ve kötü sonuçla karşılaşmak istememe-

lerini gerekçe olarak bildirmişlerdir.¹¹ Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, öğrenci hemşirelerin KKMM uygulama oranları literatüre göre daha yüksek olmakla birlikte düzenli her ay uygulayanların oranı literatüre benzerdir.^{11,12,18} Yapmama nedenleri sorgulandığında da sonuçlar, literatüre benzer olup; KKMM uygulamayan öğrenciler yapmama nedenleri sorgulandığında unuttukları için yapmadıklarını belirtmişlerdir.¹¹

Tarama programları konusunda kadınların bilgilendirilmesi, sağlık eğitimlerinin verilmesi, olumlu sağlık davranışlarının kazandırılması, yüksek riskli kişilerin tespit edilmesi erken tanı açısından önemlidir.²⁰ Bu konuda sağlık çalışanlarına büyük rol düşmekte olup; bilgi düzeylerinin iyi olması önemlidir. Literatüre bakıldığında Aydoğdu ve Karapelit'in eğitim öncesi ebelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin bilgi sorularından aldıkları toplam puan 55,2±21,98 olarak bulunmuş ve istenen düzeyde olmadığı bildirilmiştir.¹¹ Farklı bir çalışmada da Karasu ve ark.nın, sağlık bilimleri fakültesinde okuyan 135 kız öğrenciyle yürüttükleri çalışmada, sadece %28,1'inin KKMM hakkında bilgisinin olduğu tespit edilmiş ve bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu bildirilmiştir.²¹ Karaca ve Koyucu tarafından sağlık alanında okuyan öğrencilerle yapılan çalışmada, meme kanseri ve KKMM hakkında bilgi sahibi oldu-

ğunu belirten öğrencilerin oranı %74,4 olarak bulunmuştur.¹² Kadın sağlık çalışanı ve öğrencilerinin KKMM konusunun yer alması, bu konuda bilinçlenmeleri ve uygulamaları açısından önemlidir. Bu çalışmada, eğitim öncesi öğrenci hemşirelerin bilgi düzeyi ile eğitim sonrası bilgi düzeyi değeri arasında anlamlı bir artış görülmüştür. Bu sonuç, eğitimin bilgi düzeyini artırmada etkinliğini göstermesi açısından önemlidir. Literatürde de eğitimin bilgi düzeyine olumlu etkisini gösteren birçok çalışma mevcuttur.^{3,8,9,17-19} Nahidi ve ark. tarafından yapılan çalışmada, eğitim sonrası KKMM performansında eğitim öncesi performansa göre önemli bir artış tespit edilmiştir.²² Gümüş Şekerci ve Sohbet tarafından sağlık alanları dışında öğrenim gören 1.114 kız öğrenci ile yürütülen çalışmada, meme kanseri ve erken tanı yöntemi eğitimi vermişlerdir. Eğitim sonrası öğrencilerin uygulamalarının olumlu etkilendiği, eğitim öncesi %3,4 olan KKMM uygulama oranının, eğitim sonrası %100'e ulaştığını bildirmişlerdir.¹⁷ Bu çalışmada da literatürle uyumlu olarak eğitim sonrası KKMM düzenli uygulama oranlarında artış görülmüştür. KKMM'nin, öğrenciler tarafından sağlık davranışına dönüştürülmesi için eğitimin önemli olduğu ve güncel bilgiler ışığında belirli aralıklarla tekrarlanması gerektiği düşünülmüştür.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Katılımcıların cevapları, envanterin maddeleriyle sınırlı tutulmuş ve elde edilen veriler, çalışmanın yürütüldüğü öğrenci grubuna göre genellenmiştir. Bununla birlikte literatür ve kavramların kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesi, bilgilendirilmiş onam ve etik onay alınması, verilerin detaylı bir şekilde analiz edilmesi ile bu sınırlamalar en aza indirilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada, öğrencilerin tamamının lisans eğitimi kapsamında KKMM eğitimi almalarına rağmen bilgi

ve düzenli uygulama düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Yapılan uygulamalı eğitim ve broşür desteği sonrasında öğrenci hemşirelerin hem bilgi düzeylerinde hem de uygulama düzeylerinde artış görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin lisans eğitiminde meme kanseri ve KKMM konusunda farkındalıklarının geliştirilmesi açısından uygulamalı eğitimin planlanması ve belirli aralıklarla eğitimin tekrarlanması, bilgi ve uygulama açısından davranış ve tutumlarındaki değişimlerin takip edilmesi önerilir. Bu sayede kadın hastalara, hem rol model olarak hem de koruyucu sağlık hizmetlerindeki sorumlulukları açısından hemşireler, hem kendi sağlıklarını koruyarak hem de bilgilerini topluma yansıtarak meme kanserinden korunma önlemleri konusunda farkındalık yaratmada önemli bir rol oynayabilirler.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Hamide Şişman, Sevban Arslan; **Tasarım:** Hamide Şişman, Refiye Akpolat; **Denetleme/Danışmanlık:** Dudu Alptekin, Esma Gökçe; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Hamide Şişman, Refiye Akpolat, Derya Gezer; **Analiz ve/veya Yorum:** Hamide Şişman, Derya Gezer, Esma Gökçe; **Kaynak Taraması:** Hamide Şişman, Dudu Alptekin; **Makalenin Yazımı:** Hamide Şişman, Esma Gökçe; **Eleştirel İnceleme:** Hamide Şişman, Sevban Arslan; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Hamide Şişman, Refiye Akpolat, Dudu Alptekin; **Malzemeler:** Hamide Şişman, Refiye Akpolat.

KAYNAKLAR

- World Cancer Research Fund [İnternet]. [Erişim tarihi: 10 Haziran 2021]. Worldwide cancer data. 2018. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kanser Dairesi Başkanlığı [İnternet]. Copyright © 2017 Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü [Erişim tarihi: 10 Haziran 2021]. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- World Health Organization [İnternet]. © 2021 WHO [Erişim tarihi: 10 Haziran 2021]. Breast cancer. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- World Health Organization. Guide to Cancer Early Diagnosis. Geneva: World Health Organization; 2017. Erişim tarihi: 10 Haziran 2021. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- George TO, Allo TA, Amoo EO, Olonade O. Knowledge and attitudes about breast cancer among women: a wake-up call in Nigeria. Open Access Maced J Med Sci. 2019; 7(10):1700-5. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Kardan-Souraki M, Moosazadeh M, Khani S, Hamzehgardeshi Z. Factors related to breast cancer screening in women in the northern part of Iran: a cross-sectional study. Open Access Maced J Med Sci. 2019;7(4):637-42. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- American Cancer Society [İnternet]. © 2021 American Cancer Society, Inc [Erişim tarihi: 10 Haziran 2021]. Breast cancer signs and symptoms. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- American Cancer Society [İnternet]. © 2021 American Cancer Society, Inc [Erişim tarihi: 10 Haziran 2021]. Guidelines for the early detection of cancer. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- Albeshan SM, Hossain SZ, Mackey MG, Brennan PC. Can breast self-examination and clinical breast examination along with increasing breast awareness facilitate earlier detection of breast cancer in populations with advanced stages at diagnosis? Clin Breast Cancer. 2020;20(3):194-200. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Husna PH; Marni, Nurtanti S, Handayani S, Ratnasari NY, Ambarwati R, Susanto T. Breast self-examination education for skill and behavior. Educ Health (Abingdon). 2019;32(2): 101-2. [\[PubMed\]](#)
- Aydoğdu SGM, Karapelit Z. Ebelik öğrencilerinin kendi kendine meme muayenesi ile ilgili bilgi ve tutumlarının belirlenmesi [To determine the knowledge and attitude of midwifery students about breast self examination]. Androl Bul. 2017;19(3):78-85. [\[Link\]](#)
- Karaca PP, Koyucu RG. Sağlık hizmetleri öğrencilerinin meme kanseri konusunda bilgilerinin değerlendirilmesi [Evaluation of health care students' knowledge on breast cancer]. Androl Bul. 2020;22:94-102. [\[Link\]](#)
- Abera H, Mengistu D, Bedaso A. Effectiveness of planned teaching intervention on knowledge and practice of breast self-examination among first year midwifery students. PLoS One. 2017; 12(9):e0184636. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- T.C. Sağlık Bakanlığı [İnternet]. Copyright © 2017 Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü [Erişim linki: 10 Haziran 2021]. Meme Kanseri Tarama Programı Ulusal Standartları. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- Kabacaoğlu C, Karaca A. Meme kanserinde birincil ve ikincil korunma önlemlerine ilişkin ebe ve hemşirenin rolü [Midwife and nurse's role related to primary and secondary prevention measures in breast cancer]. JAREN. 2020;6(1):179-86. [\[Link\]](#)
- Türkmen H. Üniversite öğrencilerinin kendi kendine meme muayenesini bilme ve uygulama durumları [University Students' Knowledge and Practice of Breast Self-Examination]. MCBU-SBED. 2017;4(2):586-92. [\[Link\]](#)
- Gümüş Şekerci Y, Sohbet R. Meme kanseri ve erken tanı yöntemleri eğitiminin öğrencilerin sağlık bilgisi, inanç ve uygulamalarına etkisi [The effect of education breast cancer and early diagnosis methods on the students' health knowledge, belief and practice]. JAREN. 2019;5(3):204-12. [\[Link\]](#)
- Höbek Akarsu R, Yüzer Alsaç S. Hemşirelik öğrencilerinin kendi kendine meme muayenesini bilme ve uygulama durumlarının belirlenmesi [Determining nursing students' knowledge and practice level of breast self examination]. Bozok Med J. 2019;9(3):115-21. [\[Crossref\]](#)
- Yılmaz S, Emre N, Aykota MR. Tıp fakültesi öğrencilerinin meme kanseri ve kendi kendine meme muayenesi ile ilgili bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of knowledge and attitudes of medical faculty students about breast cancer and self breast examination]. Pamukkale Tıp Dergisi. 2020;13(2):351-6. [\[Crossref\]](#)
- Union For International Cancer Control (UICC). Prevention: breast cancer risk factors and prevention. Erişim tarihi: 10 Haziran 2021. Erişim linki: [\[Link\]](#)
- Karasu F, Göllüce A, Güvenç E, Polat F, Delibaş L, Bayır B, et al. Bir vakıf üniversitesindeki öğrencilere meme kanseri hakkında verilen eğitimin etkinliği [The effectiveness of training given about breast cancer in a foundation university students]. Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2017;10(1):14-24. [\[Link\]](#)
- Nahidi F, Dolatian M, Roozbeh N, Asadi Z, Shakeri N. Effect of health-belief-model-based training on performance of women in breast self-examination. Electron Physician. 2017; 9(6):4577-83. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)